

**AKSIYADORLIK JAMIYATLARIDA BUXGALTERIYA HISOBINI
XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA TUZISHNING MUOMMO VA
YECHIMLARI**

Jo'rayev Dilmurod Xolmo'minovich

TIFT Universiteti "Iqtisodiyot va boshqaruv"

kafedrasi katta o'qituvchisi

Dunyoda global iqtisodiy integratsiya va xalqaro moliyaviy bozorlardagi o'sish, aksiyadorlik jamiyatlarining moliyaviy hisoboti va hisob-kitoblarini xalqaro standartlar asosida tuzishni zaruriy qiladi. Xalqaro Moliyaviy Hisobotlar Standartlari (IFRS) bu borada muhim rol o'ynaydi, chunki ular moliyaviy hisobotlarning shaffofligi, solishtirilishi va ishonchliligini ta'minlashga yordam beradi. Aksiyadorlik jamiyatlarida buxgalteriya hisobini xalqaro standartlar asosida tashkil etish jarayoni bir qator murakkabliklarni o'z ichiga oladi. Standartlarning turli xil talablari va mamlakatlararo moliyaviy hisobotlarda mavjud bo'lgan farqlar bu ishni yanada qiyinlashtiradi. Misol uchun, har bir mamlakatning iqtisodiy sharoitlari va hisob-kitob usullari turli bo'lishi mumkin, bu esa xalqaro standartlarga mos kelmaslikka olib kelishi mumkin. Bundan tashqari, buxgalteriya hisobini xalqaro standartlar asosida tuzish jarayonida ko'plab muammolar yuzaga kelishi mumkin, jumladan, mavjud tizimlarning murakkabligi, standartlarning tez-tez yangilanishi, va hisobotlarni tayyorlash uchun zarur bo'lgan malakali kadrlarning yetishmasligi. Shu bilan birga, tashkilotlarning moliyaviy hisobotlari xalqaro standartlarga mos bo'lishi uchun kerakli o'zgartirishlarni amalga oshirish, ichki nazorat tizimlarini kuchaytirish, va xodimlarni muntazam ravishda treninglardan o'tkazish zarur. Aksiyadorlik jamiyatlarida buxgalteriya hisobini xalqaro standartlar asosida tuzishning muammolari va yechimlarini chuqurroq tahlil qilishni maqsad qilib qo'yadi. Shuningdek, xalqaro moliyaviy standartlarga rioya qilishning biznes jarayonlarini yaxshilashdagi ahamiyati va samaradorligini ko'rsatadi. Maqola, bu borada mavjud bo'lgan tavsiyalar va takliflarni o'rganib chiqish orqali, muammoni

yechishda qo'llaniladigan samarali usullarga e'tibor qaratadi.

Aksiyadorlik jamiyatlarida buxgalteriya hisobini xalqaro standartlar asosida tuzish bir qator muammolarni yuzaga keltiradi. Bu muammolarni quyidagi asosiy toifalarga ajratish mumkin:

➤ IFRSlar kompleks va keng qamrovli standartlar bo'lib, ularning to'liq tushunilishi va amalda tatbiq etilishi ko'plab tashkilotlar uchun qiyinchilik tug'diradi. Masalan, moliyaviy instrumentlar, qimmatli qog'ozlar, va kompaniyalar birlashuvi kabi sohalarda standartlarning batafsil talablari mavjud.

➤ IFRSlar doimiy ravishda yangilanib boradi, bu esa tashkilotlar uchun o'zgarishlarga tezda moslashishni talab qiladi. Yangi standartlarni o'z vaqtida o'rganish va joriy etish zarurati, resurslarni va vaqtni talab qiladi.

➤ Har bir mamlakatda o'ziga xos moliyaviy hisobotlar va buxgalteriya amaliyotlari mavjud. Xalqaro standartlarga moslashtirish jarayonida mahalliy tizimlar va qonunchilikka moslashish qiyin bo'lishi mumkin.

➤ Ayrim mamlakatlarda moliyaviy hisobotlar uchun milliy talablar va qonunlar mavjud bo'lishi mumkin, bu esa xalqaro standartlarga moslashtirishni qiyinlashtiradi.

➤ Xalqaro standartlarga moslashtirish uchun zarur bo'lgan texnologiya, malakali xodimlar va moliyaviy resurslar ko'p hollarda mavjud bo'lmasligi mumkin. Bu muammo, ayniqsa, kichik va o'rta bizneslar uchun dolzarb.

➤ Xalqaro standartlarga mos keladigan ichki nazorat tizimlarini yaratish va boshqarish qiyinchilik tug'diradi. Bu tizimlar sifatli ma'lumotlarni taqdim etish va standartlarga rioya qilishni ta'minlash uchun zarur.

➤ standartlar bo'yicha malakali buxgalterlar va auditorlarni tayyorlash masalasi muhimdir. Buning uchun maxsus ta'lim dasturlari va treninglar kerak bo'ladi, bu esa qo'shimcha vaqt va xarajatlarni talab qiladi.

➤ Xalqaro standartlarga mos ravishda murakkab moliyaviy instrumentlarni va qimmatli qog'ozlarni hisobotda to'g'ri aks ettirish qiyin bo'lishi mumkin. Bu, ayniqsa, murakkab moliyaviy tuzilmalar va xaridlar bilan ishlayotgan jamiyatlar uchun muammo tug'diradi.

Bu muammolar aksiyadorlik jamiyatlarining xalqaro standartlarga moslashtirilgan buxgalteriya hisobotlarini ishlab chiqishda jiddiy qiyinchiliklar va to'siqlarni yaratadi. Shu bilan birga, bu muammolarni hal qilish uchun qo'llaniladigan strategiyalar va yechimlar biznesning global raqobatbardoshligini oshirishga yordam beradi.

Aksiyadorlik jamiyatlarida buxgalteriya hisobini xalqaro standartlar asosida tuzishdagi muammolarni hal qilish uchun quyidagi yechimlarni ko'rib chiqish mumkin:

✓ Xalqaro moliyaviy hisobotlar standartlarini to'g'ri tushunish va amalda tatbiq etish uchun malakali xodimlarni tayyorlash zarur. Tashkilotlar o'z xodimlariga IFRS bo'yicha muntazam ravishda ta'lim va treninglar o'tkazishlari kerak.

✓ Xalqaro moliyaviy hisobotlar bo'yicha mutaxassislar yoki konsalting kompaniyalaridan maslahat olish orqali standartlarga rioya qilish jarayonini soddalashtirish mumkin.

✓ Milliy qonunlar va standartlar bilan xalqaro standartlarni muvofiqlashtirish uchun yuridik va buxgalteriya bo'yicha ekspertlar yordamida ish olib borish zarur. Bu mamlakatlarga xos talablarni xalqaro standartlarga moslashtirishga yordam beradi.

✓ Ko'p millatli kompaniyalar xalqaro standartlarga mos keladigan yagona hisoboti tizimini joriy etishlari mumkin. Bu, o'z navbatida, mamlakatlararo farqlarni minimallashtirishga yordam beradi.

✓ Zarur bo'lgan texnologiya va resurslarni oshirish, ayniqsa, moliyaviy hisobotlarni tayyorlash va audit qilish jarayonlarini avtomatlashtirish orqali muammolarni kamaytirish mumkin.

✓ Xalqaro standartlarga mos keladigan ichki nazorat tizimlarini yaratish va joriy etish uchun samarali ichki nazorat va audit jarayonlarini ishlab chiqish lozim. Bu hisobotlarning to'g'riligini ta'minlaydi va standartlarga rioya qilishni osonlashtiradi.

✓ Xalqaro standartlar bo'yicha maxsus trening dasturlari va sertifikatlashtirish kurslarini tashkil etish. Bu xodimlarning malakasini oshirish va standartlarni to'g'ri tatbiq etishni ta'minlashga yordam beradi.

✓ Xodimlarni muntazam ravishda xalqaro moliyaviy hisoboti bo'yicha yangiliklardan xabardor qilib borish va yangi standartlarga moslashishga yordam berish.

✓ Moliyaviy instrumentlar va qimmatli qog'ozlar bo'yicha mutaxassislarning maslahatlari orqali hisobotlarni to'g'ri aks ettirish. Bu, murakkab moliyaviy tuzilmalarni va operatsiyalarni to'g'ri hisoblashga yordam beradi.

✓ Moliyaviy instrumentlar va murakkab moliyaviy hisobotlar uchun maxsus dasturiy ta'minot va tizimlarni joriy etish. Bu hisob-kitoblarni avtomatlashtirish va xatoliklarni kamaytirishga yordam beradi.

Ushbu yechimlar aksiyadorlik jamiyatlarining xalqaro moliyaviy hisobotlarni tayyorlash jarayonini soddalashtirishga, muammolarni bartaraf etishga va global raqobatbardoshligini oshirishga yordam beradi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda aksiyadorlik jamiyatlarida buxgalteriya hisobini xalqaro standartlar asosida tuzish, global iqtisodiy integratsiya va moliyaviy bozorlarning rivojlanishi bilan yanada muhim ahamiyat kasb etmoqda. Xalqaro Moliyaviy Hisobotlar Standartlari (IFRS) global miqyosda moliyaviy hisobotlarning shaffofligi va solishtirilishi uchun asosiy talablarni belgilaydi. Biroq, ushbu standartlarni amalda tatbiq etishda bir qator muammolar mavjud, jumladan, standartlarning murakkabligi, mamlakatlararo farqlar, iqtisodiy va tashkiliy cheklovlar, va ta'lim/trening ehtiyojlari. Muammolarni hal qilish uchun quyidagi yechimlar samarali bo'lishi mumkin: IFRS bo'yicha malakali xodimlarni tayyorlash va ularni muntazam ravishda yangiliklardan xabardor qilib borish zarur. Mutaxassislar va konsalting kompaniyalaridan yordam olish orqali standartlarga moslashishni osonlashtirish. Milliy qonunlar va xalqaro standartlarni muvofiqlashtirish uchun yuridik va buxgalteriya bo'yicha ekspertlar bilan ishlash. Hisobotlarni tayyorlash va audit qilish jarayonlarini avtomatlashtirish va texnologik

resurslarni yaxshilash. Xalqaro standartlarga mos keladigan ichki nazorat tizimlarini kuchaytirish. Murakkab moliyaviy instrumentlar va qimmatli qog'ozlar bo'yicha mutaxassis maslahatlarini olish. Aksiyadorlik jamiyatlarining xalqaro standartlarga mos ravishda moliyaviy hisobotlarini tayyorlashni soddalashtiradi, muammolarni bartaraf etadi va tashkilotlarning global raqobatbardoshligini oshiradi. Yana-da muhim jihati, ushbu yechimlar orqali moliyaviy hisobotlarning to'g'riligi va ishonchliligi ta'minlanadi, bu esa investorlar va boshqa manfaatdor tomonlar uchun muhimdir.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Qo'ziev I.N. Iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida auditorlik hisobotini tuzish va umumlashtirish metodologiyasini takomillashtirish: i.f.d. ilmiy darajasini olish uchun yozilgan dis. avtoref. Toshkent-2017. -70 b.
2. Hamdamov B.K. O'zbekiston iqtisodiyotining hisob va hisobot tizimida auditorlik nazoratini rivojlantirishning uslubiy asoslari: i.f.d. ilmiy darajasini olish uchun dis. avtoref. – T.: 2007. – 260 b.
3. Meliev I.I. Auditorlik tekshiruvini rejalashtirish va o'tkazishni takomillashtirish: Iqtisod fan. dok. (PhD) diss. avtoreferati. Toshkent: TMI, 2020. 63b.
4. Hajimuratov N.Sh. “Moliyaviy hisobot auditori metodologiyasini takomillashtirish”: DSc. ilmiy darajasini olish uchun yozilgan dis. avtoref. – T., 2021.– 220 b.
5. Karimov N.F. Tijorat banklarida ichki audit: Monografiya. – T.: O'zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi «Fan» nashriyoti, 2006. – 262 b.;
6. Orlova O.E. Ichki nazoratni tashkil etish muammosi // Buxgalteriya hisobi va soliqqa tortishning dolzarb masalalari. – № 6.–2012.
7. Azamat Abdirakhimovich Eshankulov. Buxgalteriya balansi: turlari, tarkibiy tuzilishi va unga qo'yiladigan talablar. Talqin va tadqiqotlar respublika ilmiy-uslubiy jurnali №11.